

Lieta T-299/08

Elf Aquitaine SA

pret

Eiropas Komisiju

Konkurence — Aizliegtas vienošanās — Nātrija hlorāta tirgus — Lēmums, ar kuru konstatēts EKL 81. panta un EEZ līguma 53. panta pārkāpums — Vainojamība pārkāpjošā rīcībā — Tiesības uz aizstāvību — Pienākums norādīt pamatojumu — Soda un sankciju individualitātes princips — Soda tiesiskuma princips — Nevainīguma prezumpcija — Labas pārvaldības princips — Tiesiskās drošības princips — Pilnvaru nepareiza izmantošana — Naudas sodi — Atbildību pastiprinošs apstāklis — Atturēšana — Atbildību mīkstinošs apstāklis — Sadarbība administratīvajā procesā — Būtiska pievienotā vērtība

Vispārējās tiesas (otrā palāta) 2011. gada 17. maija spriedums II - 2159

Sprieduma kopsavilkums

1. *Konkurence — Kopienu tiesību normas — Pārkāpumi — Atzīšana par vainojamu — Mātesabiedrība un meitassabiedrības — Ekonomiska vienība — Vērtējuma kritēriji (EKL 81. un 82. pants; Padomes Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punkts)*
2. *Konkurence — Administratīvais process — Paziņojums par iebildumiem — Nepieciešamais saturs — Tiesību uz aizstāvību ievērošana — Piemērojamība (Padomes Regulas Nr. 1/2003 23. pants un 27. panta 1. punkts)*

3. *Konkurence — Kopienu tiesību normas — Pārkāpumi — Atzīšana par vainojamu — Mātesabiedrība un meitassabiedrības — Ekonomiska vienība — Vērtējuma kritēriji*
(EKL 81. panta 1. punkts)
4. *Konkurence — Kopienu tiesību normas — Pārkāpumi — Atzīšana par vainojamu — Mātesabiedrība un meitassabiedrības — Ekonomiska vienība*
(EKL 81. un 82. pants; Padomes Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkts; Padomes Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punkts)
5. *Konkurence — Kopienu tiesību normas — Pārkāpumi — Atzīšana par vainojamu — Mātesabiedrība un meitassabiedrības — Ekonomiska vienība — Vērtējuma kritēriji*
(EKL 81. panta 1. punkts)
6. *Iestāžu akti — Pamatojums — Pienākums — Piemērojamība — Lēmums par konkurences noteikumu piemērošanu — Lēmums, kas attiecas uz vairākiem adresātiem — Nepieciešamība norādīt pietiekamu pamatojumu, it īpaši attiecībā uz vienību, kam jāuzņemas atbildība par pārkāpumu*
(EKL 81. panta 1. punkts un 253. pants)
7. *Iestāžu akti — Spēkā esamības prezumpcija — Komisijas lēmums, ar ko mātesabiedrība tiek vainota par tās meitassabiedrības izdarītu konkurences tiesību pārkāpumu*
(EKL 249. pants)
8. *Konkurence — Naudas sodi — Apmērs — Noteikšana — Preventīvs raksturs*
(EKL 81. pants; Padomes Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punkts; Komisijas Paziņojuma 2006/C 210/02 25. un 30. punkts)
9. *Konkurence — Naudas sodi — Apmērs — Noteikšana — Naudas soda neuzlikšana vai samazināšana par apsūdzētā uzņēmuma sadarbību — Tādas rīcības nepieciešamība, kas ir atvieglojusi Komisijai pārkāpuma konstatēšanu*
(Padomes Regulas Nr. 1/2003 18. pants un 23. panta 2. punkts; Komisijas Paziņojuma 2002/C 45/03 20. un 21. punkts un 23. punkta b) apakšpunkts)
10. *Konkurence — Naudas sodi — Apmērs — Noteikšana — Komisijas rīcības brīvība — Pārbaude tiesā — Savienības tiesas neierobežota kompetence*
(EKL 229. pants; Padomes Regulas Nr. 1/2003 31. pants)

1. Meitassabiedrības rīcībā var vainot mātessabiedrību it īpaši tad, ja, lai gan tā ir atsevišķa juridiska persona, šī meitassabiedrība savu rīcību tirgū nenosaka autonomi, bet gan būtībā piemēro mātessabiedrības dotus rīkojumus, it īpaši ievērojot ekonomiskās, organizatoriskās un juridiskās saiknes, kas apvieno šīs abas juridiskās vienības. Tas tā ir tāpēc, ka šādā situācijā mātessabiedrība un tās meitassabiedrība ir vienas ekonomiskas vienības daļas un tātad veido vienotu uzņēmumu, kas ļauj Komisijai adresēt mātessabiedrībai lēmumu, ar kuru tiek uzlikts naudas sods, un neliek pierādīt mātessabiedrības personisku līdzdalību šajā pārkāpumā.

Īpašajā gadījumā, kad mātessabiedrībai pieder 100% tādas meitassabiedrības pamatkapitāla, kas ir izdarījusi konkurences tiesību normu pārkāpumu, pirmkārt, šī mātessabiedrība var īstenot izšķirošu ietekmi uz šīs meitassabiedrības rīcību un, otrkārt, pastāv atspēkojama prezumpcija, ka minētā mātessabiedrība faktiski īsteno izšķirošu ietekmi uz meitassabiedrības rīcību.

Tādēļ Komisija var uzskatīt mātessabiedrību par solidāri atbildīgu par tās meitassabiedrībai uzliktā naudas soda samaksu, ja vien šī mātessabiedrība, kurai ir jāatspēko šī prezumpcija, neiesniedz pietiekamus pierādījumus, ka tās meitassabiedrība tirgū rīkojas autonomi.

Komisijai nav pienākuma apstiprināt minēto prezumpciju par izšķirošas ietekmes īstenošanu ar papildu pierādījumiem. Pat tad, ja agrākajā Komisijas lēmumu pieņemšanas praksē šī prezumpcija tikusi apstiprināta ar papildu pierādījumiem, šāds konstatējums nevar ietekmēt secinājumu, saskaņā ar kuru Komisijai ir tiesības pamatoties tikai uz to, ka mātessabiedrībai pieder gandrīz viss tās meitassabiedrības pamatkapitāls, lai prezumētu, ka tā īsteno izšķirošu ietekmi uz šo pēdējo.

(sal. ar 49.–52. un 59. punktu)

Šādos apstākļos pietiek, ka Komisija pierāda, ka viss meitassabiedrības pamatkapitāls pieder mātessabiedrībai, lai prezumētu, ka šī pēdējā īsteno izšķirošu ietekmi uz šīs meitassabiedrības komercpolitiku.

2. Tiesību uz aizstāvību ievērošana prasa, lai uzņēmums, kas tiek vainots par konkurences noteikumu pārkāpumu, būtu varējis Komisijā ierosināt administratīvā

procesa laikā pienācīgi darīt zināmu savu nostāju par apgalvoto faktu un apstākļu pastāvēšanu un atbildību, kā arī par dokumentiem, kurus Komisija izmantojusi, lai pamatotu apgalvojumu, ka ir noticis Līguma pārkāpums.

Regulas Nr. 1/2003 27. panta 1. punktā ir paredzēts, ka lietas dalībniekiem ir jānosūta paziņojums par iebildumiem, kurā skaidri jānorāda visi būtiskie apstākļi, uz kuriem Komisija pamatojas šajā procesa posmā, lai ieinteresētajām personām faktiski būtu zināma rīcība, par kuru tās vēlas saukt pie atbildības, un lai tās varētu pienācīgi aizstāvēties, pirms Komisija pieņem galīgo lēmumu.

Šāds paziņojums par iebildumiem ir procesuālā garantija, ar ko piemēro Kopienas tiesību pamatprincipu, kurš nosaka, ka tiesības uz aizstāvību ir jāievēro jebkurā procedūrā. Šis princips tostarp prasa, ka paziņojumam par iebildumiem, ko Komisija adresē uzņēmumam, kuram tā paredz uzlikt sodu par konkurences tiesību normu pārkāpumu, ir jāietver visi norādītie būtiskie fakti par šo uzņēmumu — tādi kā pārmestie fakti, to kvalificēšana un pierādījumi, uz kuriem pamatojas

Komisija, lai šis uzņēmums varētu pienācīgi norādīt savus argumentus pret to uzsāktajā administratīvajā procesā.

It īpaši paziņojumā par iebildumiem ir nepārprotami jāprecizē juridiskā persona, kurai varēs piespriest naudas sodus, paziņojums ir jāadresē šai personai un tajā jābūt norādītam, kādā statusā šai personai tiek pārmesti apgalvotie fakti. Būtībā tieši ar paziņojumu par iebildumiem attiecīgais uzņēmums tiek informēts par visiem būtiskajiem elementiem, uz kuriem Komisija pamatojas šajā procesa posmā. Līdz ar to tikai pēc minētā paziņojuma nosūtīšanas attiecīgais uzņēmums var pilnībā atsaukties uz savām tiesībām uz aizstāvību.

Tādējādi, ja Komisija paziņojumā par iebildumiem informē mātessabiedrību, ka, pamatojoties uz prezumpciju par izšķirošas ietekmes īstenošanu, tā gatavojas to vainot meitassabiedrības prettiesiskajā rīcībā, ar to, ka Komisija attiecībā pret šo sabiedrību nav veikusi nevienu izmeklēšanas pasākumu, pirms tai tika nosūtīts minētais paziņojums par iebildumiem, nav pārkāptas šī uzņēmuma tiesības uz aizstāvību. Šajā ziņā minētā sabiedrība administratīvā procesa laikā varēja atbilstoši izteikt savu viedokli par Komisijas

paziņojumā par iebildumiem apgalvoto faktu un apstākļu patiesumu un atbilstību, gan atbildot uz minēto paziņojumu, gan uzklaušanās laikā pie uzklaušanās amatpersonas.

pati būtu iesaistīta pārkāpumā, bet gan tas, ka abas sabiedrības veido vienotu uzņēmumu EKL 81. panta izpratnē.

(sal. ar 134.–140. punktu)

Tādējādi Komisija nepārkāpj sodu un sankciju individualitātes principu, sodot mātessabiedrību par pārkāpumu, kuru, kā tiek uzskatīts, tā izdarīja to ekonomisko un tiesisko saikņu dēļ, kuras to saistīja ar meitassabiedrību un kuras tai ļāva ietekmēt šīs pēdējās rīcību tirgū.

3. Atbilstoši sodu un sankciju individualitātes principam fizisku vai juridisku personu var sodīt tikai par pārkāpumiem, kurus tai individuāli pārmet. Minēto principu piemēro visos administratīvajos procesos, kuru rezultātā var piespriest sodus saskaņā ar konkurences noteikumiem.

(sal. ar 178.–181. punktu)

Tomēr šis princips ir jāsaskaņo ar uzņēmuma jēdzienu EKL 81. panta izpratnē. Tādējādi, ja ekonomiska vienība pārkāpj konkurences noteikumus, tai saskaņā ar personiskās atbildības principu ir jāatbild par šo pārkāpumu.

4. Sodū tiesiskuma princips prasa, ka tiesību normā ir skaidri noteikti pārkāpumi un sodi, ko ar to uzliek. Šis nosacījums ir izpildīts tad, ja attiecīgā persona no atbilstošās normas formulējuma, un vajadzības gadījumā izmantojot tiesu sniegto normas interpretāciju, var uzzināt, par kādām darbībām vai bezdarbību tai iestāsies kriminālatbildība.

Apstākļi, kas Komisijai ļauj pieņemt lēmumu par naudas sodu piemērošanu sabiedrību grupas mātessabiedrībai, ir nevis tas, ka mātessabiedrība būtu pamudinājusi savu meitassabiedrību izdarīt pārkāpumu vai, *a fortiori*, ka mātessabiedrība

Saskaņā ar Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu un Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punktu Komisija ar lēmumu var uzlikt naudas sodus uzņēmumiem, kas pārkāpj EKL 81. panta noteikumus. Tiktāl,

ciktāl tika uzskatīts, ka mātessabiedrība un tās meitassabiedrība veido vienotu uzņēmumu pēdējā minētā panta izpratnē, Komisija, nepārkāpjot sodu tiesiskuma principu, var uzlikt naudas sodu juridiskajām personām, kas ir daļa no minētā uzņēmuma.

(sal. ar 187.–189. punktu)

5. Vienlīdzīgas attieksmes princips prasa, lai līdzīgas situācijas netiktu aplūkotas atšķirīgi un dažādas situācijas netiktu aplūkotas vienādi, ja vien tādai pieejai nav objektīva attaisnojuma.

Runājot par Komisijas lēmumu, ar ko mātessabiedrībai ir uzlikts naudas sods par tās meitassabiedrības izdarītu konkurences noteikumu pārkāpumu, atbilstoši prezumpcijai par mātessabiedrības, kam pieder gandrīz viss tās meitassabiedrības pamatkapitāls, izšķirošu ietekmi, Komisijai ir rīcības brīvība lemt, vai atbildība par pārkāpumu ir attiecināma uz mātessabiedrību.

Tādējādi, tā kā Komisijai ir iespēja, bet ne pienākums, atbildību par pārkāpumu attiecināt uz mātessabiedrību, ja ir izpildīti šādas atbildības attiecināšanas

nosacījumi, tas vien, ka Komisija šādi neattiecināja atbildību kādā citā gadījumā, nenozīmē, ka tai ir jāveic tāds pats vērtējums apstrīdētajā lēmumā. Tomēr lēmums šādi attiecināt atbildību ir pakļauts Savienības tiesu kontrolei, kam ir pienākums pārbaudīt, vai atbildības attiecināšanas nosacījumi ir izpildīti.

(sal. ar 196.–198. punktu)

6. EKL 253. pantā prasītajam pamatojumam ir jābūt pielāgotam attiecīgā akta būtībai un tam nepārprotami un viennozīmīgi jāatspoguļo iestādes — akta autores — argumentācija, lai ļautu ieinteresētajām personām noskaidrot pieņemtā akta pamatojumu un kompetentajai tiesai veikt pārbaudi. Netiek prasīts, lai pamatojumā būtu precizēti visi atbilstošie faktiskie un tiesiskie apstākļi, jo jautājums, vai akta pamatojumā ir izpildītas EKL 253. panta prasības, ir jāizvērtē, ņemot vērā ne tikai šī panta formulējumu, bet arī tā kontekstu, kā arī visas tiesību normas, kas regulē attiecīgo jomu.

Ja lēmums par EKL 81. panta piemērošanu attiecas uz vairākiem adresātiem un rada problēmu saistībā ar vainojamību pārkāpumā, tajā ir jābūt ietvertam pietiekamam pamatojumam attiecībā uz katru

no tā adresātiem, it īpaši tiem adresātiem, kuri saskaņā ar šī lēmuma noteikumiem ir atbildīgi par šo pārkāpumu. Tādējādi, lai Komisijas lēmums būtu pietiekami pamatots attiecībā uz to meitassabiedrību, kuras izdarījušas pārkāpumu, mātessabiedrībām tajā ir jāietver izsmeļošs pamatojuma izklāsts, lai pamatotu, ka šīs sabiedrības ir vainojamas pārkāpumā.

(sal. ar 216. un 217. punktu)

7. Komisijas lēmumiem ir piemērojama spēkā esamības prezumpcija un tie rada tiesiskas sekas tik ilgi, kamēr tie netiek atcelti vai atsaukti. Turklāt Komisijai nav pienākuma atlikt pret sabiedrību par konkurences noteikumu pārkāpumiem iesāktu procesu līdz brīdim, kad tiks pasludināts Savienības tiesas nolēmums par prasību, ko tā pati sabiedrība iesniegusi par citu lēmumu, ar kuru tai ir noteikts sods par citiem konkurences noteikumu pārkāpumiem. Neviens tiesību akts neuzliek Komisijai pienākumu atlikt lēmumu pieņemšanu lietās, kas attiecas uz dažādiem faktiem.

(sal. ar 241. punktu)

8. Atbilstoši Komisijas pilnvarām uzlikt naudas sodus uzņēmumiem, kas izdara

EKL 81. panta pārkāpumu, principā fiziskajai vai juridiskajai personai, kas vadīja attiecīgo uzņēmumu pārkāpuma izdarīšanas laikā, ir pienākums par to atbildēt, pat ja lēmuma, ar ko tiek konstatēts pārkāpums, pieņemšanas dienā uzņēmuma vadība ir nonākusi citas personas atbildībā. Lēmumi, ko Komisija ir pieņēmusi, piemērojot EKL 81. pantu, to piemērošanas un izpildīšanas mērķiem tomēr ir jāadresē vienībām, kas ir juridiskas personas. Tādēļ, ja Komisija pieņem lēmumu, piemērojot EKL 81. panta 1. punktu, tai ir jāidentificē fiziska vai juridiska persona vai fiziskas vai juridiskas personas, kuras var tikt uzskatītas par atbildīgām par attiecīgā uzņēmuma rīcību, kuras par to var tikt sodītas un kurām var adresēt lēmumu.

Pamatnostādnes, ko Komisija pieņem naudas sodu aprēķināšanai, nodrošina uzņēmumu tiesisko drošību, jo tās nosaka metodoloģiju, kas Komisijai ir jāizmanto, nosakot naudas sodu apmēru. Administrācija atsevišķā gadījumā nevar no tām atkāpties, nenorādot iemeslus, kuri būtu saderīgi ar vienlīdzīgas attieksmes principu.

Runājot par diviem uzņēmumiem, proti, mātessabiedrību un meitassabiedrību, kas pārkāpuma izdarīšanas laikā veido vienu uzņēmumu EKL 81. panta izpratnē, bet kas šajā formā vairs nepastāv dienā, kad tiek pieņemts lēmums, ar ko tām tiek noteikts naudas sods, Komisijai ir tiesības, pirmkārt, saskaņā ar Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punktu uzlikt naudas sodu solidāri šiem diviem uzņēmumiem, kam ir jāatbild par izdarīto pārkāpumu, un, otrkārt, atbilstoši Pamatnostādņu naudas soda aprēķināšanai, piemērojot Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punkta a) apakšpunktu, 30. punktam tikai mātessabiedrībai uzlikt naudas soda pamatsummas palielinājumu, ņemot vērā, ka tās īpaši liels apgrozījums salīdzinājumā ar pārējām sodītajām vienībām lēmuma pieņemšanas dienā, tai ļauj vieglāk savākt līdzekļus naudas soda samaksai.

Šajā ziņā tas, ka naudas sods, kas preventīvā nolūkā uzlikts tikai mātessabiedrībai, ir aprēķināts, ņemot vērā abām sabiedrībām solidāri uzliktā naudas soda pamatsummu, kurā jau ir iekļauts īpašs palielinājums preventīvā nolūkā, nevar būt netaisnīgi.

Abām sabiedrībām solidāri uzliktais naudas sods atbilst naudas soda pamatsummai, kurā ir iekļauts papildu palielinājums, kas ir aprēķināts atbilstoši

konkrētai meitassabiedrības pārdošanas apjoma vērtībai saskaņā ar minēto pamatnostādņu 25. punktu, "lai atturētu uzņēmumus pat noslēgt horizontālas vienošanās par cenu noteikšanu, tirgus sadali un ražošanas ierobežošanu".

Savukārt tikai mātessabiedrībai uzliktais naudas sods, kurā ir ietverts būtisks naudassoda pamatsummas palielinājums, atbilstoši minēto pamatnostādņu 30. punktam ir vērsti uz to, lai "naudas sodam būtu pietiekami preventīva iedarbība" attiecībā uz uzņēmumiem, kuru apgrozījums, kurā ietilpst preces un pakalpojumi, kas nav iesaistīti pārkāpumā, ir īpaši liels.

Līdz ar to, no vienas puses, papildu summa, kura piemērota atbilstoši minēto pamatnostādņu 25. punktam, un, no otras puses, īpašais palielinājums, kas uzlikts mātessabiedrībai atbilstoši šo pašu pamatnostādņu 30. punktam, atbilst diviem atšķirīgiem preventīviem mērķiem, kuras Komisija pamatoti var ņemt vērā, nosakot naudas sodu.

(sal. ar 250.–253., 255., 256., 288. un 289. punktu)

9. Komisijai ir plaša rīcības brīvība attiecībā uz naudas sodu aprēķināšanas metodi, un tā šajā sakarā var ņemt vērā vairākus faktoros, tostarp attiecīgo uzņēmumu sadarbību izmeklēšanā, ko veic šīs iestādes dienesti. Šādā kontekstā Komisijai ir jāveic kompleks novērtējums par tādiem faktiem, kas, piemēram, attiecas uz minēto uzņēmumu attiecīgo sadarbību. Vērtējot aizliegtas vienošanās dalībnieku sadarbību, apstrīdēt var tikai Komisijas pieļautu acimredzamu kļūdu vērtējumā, jo, novērtējot uzņēmuma sadarbības kvalitāti un noderīgumu, īpaši salīdzinājumā ar citu uzņēmumu ieguldījumu, Komisijai ir plaša rīcības brīvība.

Lai gan Komisijai ir pienākums pamatot iemeslus, kuru dēļ tā uzskata, ka pierādījumi, ko uzņēmumi ir iesnieguši atbilstoši paziņojumam par atbrīvojumu no naudas soda un naudas soda samazināšanu aizliegtu vienošanos gadījumos, ir ieguldījums, kas pamato vai nepamato noteiktā naudas soda samazinājumu, uzņēmumiem, kuri vēlas apstrīdēt Komisijas lēmumu šajā sakarā, savukārt ir pienākums pierādīt, ka, nepastāvot šādai uzņēmumu brīvprātīgi sniegtai informācijai, tā nebūtu varējusi pierādīt lielāko daļu no pārkāpuma un tādējādi

pieņemt lēmumu, ar kuru nosaka naudas sodus.

Naudas sodu samazināšana uzņēmumu, kas piedalījušies konkurences tiesību pārkāpumos, sadarbības gadījumā ir pamatota ar apsvērumu, ka šāda sadarbība atvieglo Komisijas uzdevumu konstatēt pārkāpuma faktu un nepieciešamības gadījumā to izbeigt. Ņemot vērā samazināšanas jēgu, Komisija nevar neņemt vērā iesniegtās informācijas lietderību, kas noteikti ir atkarīga no tiem pierādījumiem, kuri jau ir tās rīcībā.

Ja uzņēmums sadarbības ietvaros tikai apstiprina, turklāt mazāk precīzi un izskaidrojoši, tādu informāciju, kuru sadarbības ietvaros jau ir sniedzis cits uzņēmums, šī uzņēmuma sadarbības pakāpi, kaut arī tā zināmā mērā ir bijusi Komisijai lietderīga, nevar uzskatīt par līdzīgu tai, kādā ir sadarbojies pirmais uzņēmums, kurš sniedza minēto informāciju. Paziņojums, kurš zināmā mērā tikai apstiprina Komisijas rīcībā jau esošu paziņojumu, būtiski neatvieglo Komisijas uzdevumu. Tādējādi šī sadarbība nav pietiekama, lai pamatotu naudas soda apmēra samazināšanu par sadarbību. Turklāt uzņēmuma sadarbība izmeklēšanā

nedod tiesības ne uz kādu naudas soda samazinājumu, ja šī sadarbība nav nekas vairāk kā vien uzņēmuma pienākums saskaņā ar Regulas Nr. 1/2003 18. pantu.

(sal. ar 340.–344. punktu)

konkurences jomā papildus vienkāršai likumības pārbaudei, kas ļauj tikai noraidīt prasību par tiesību akta atcelšanu vai atcelt apstrīdēto aktu, neierobežotā kompetence, kas saskaņā ar EKL 229. pantu Vispārējai tiesai piešķirta ar Regulas Nr. 1/2003 31. pantu, ļauj tai grozīt apstrīdēto tiesību aktu, pat to neatceļot, ņemot vērā visus faktiskos apstākļus, lai piemēram, grozītu naudas soda apmēru.

10. Attiecībā uz Savienības tiesas veikto kontroli pār Komisijas lēmumiem

(sal. ar 379. punktu)